

Ellen Meiksins Wood (12 Nisan 1942 - 14 Ocak 2016)

Uzun yıllar, Kanada (Toronto) York Üniversitesi'nde siyaset bilimi profesörü olarak çalıştı. Uluslararası saygın Marksist dergilerden *New Left Review*'nun yayın kurulu üyesi (1986-1993), *Monthly Review*'nin ise editörü (1997-2000) olarak çalıştı. *Sınıftan Kaçış* kitabıyla Isaac Deutscher Ödülü'nü (1988) kazandı.

Başlıca eserleri şunlardır:

– *Mind and Politics: An Approach to the Meaning of Liberal and Socialist Individualism* (1972), University of California Press. [Akıl ve Politika: Liberal ve Sosyalist Bireyciliğin Anlamı Üstüne Bir Yaklaşım.]

– *Sınıftan Kaçış*, 1992, Akış ve Dönem Yayıncılık; 2006 ve 2011, Yordam Kitap.

– *Peasant-Citizen and Slave: The Foundations of Athenian Democracy* (1988), Verso. [Köylü-Vatandaş ve Köle: Atina Demokrasisinin Temelleri.]

– *Kapitalizmin Arkaik Kültürü: Eski Rejimler ve Modern Devletler Üstüne Tarihsel Bir Deneme*, 2007 ve 2012, Yordam Kitap.

– *Kapitalizm Demokrasiye Karşı*, 2003, İletişim Yayınları; 2008 ve 2016, Yordam Kitap.

– (Neal Wood ile birlikte), *İşyan Borusu: Kapitalizmin Yükselişi ve Siyasal Teori 1509-1688*, 2008, Epos Yayınları.

– *Kapitalizmin Kökeni*, 2003, Epos Yayınları.]

– *Sermaye İmparatorluğu*, 2006, Epos Yayınları; 2014, Yordam Kitap.

– *Yurttaşlardan Lordlara: Eskiçağlardan Ortaçağlara Batı Siyasi Düşüncesinin Toplumsal Tarihi*, 2008 ve 2013, Yordam Kitap.

– *Özgürlük ve Mülkiyet: Rönesans'tan Aydınlanma'ya Batı Siyasi Düşüncesinin Toplumsal Tarihi*, 2012 ve 2016, Yordam Kitap.

Eserin orijinal adı:

*Democracy Against Capitalism:
Renewing Historical Materialism*

(Cambridge University Press, 1995, 2000.)

KAPİTALİZM
DEMOKRASİYE KARŞI
Tarihsel Maddeciliğin
Yeniden Yorumlanması

Ellen Meiksins Wood

İngilizceden Çeviren:

Şahin Artan

Yordam Kitap: 60 ♦ **Kapitalizm Demokrasiye Karşı** ♦ Ellen Meiksins Wood
ISBN 978-9944-122-49-8 • *İngilizceden Çeviren:* Şahin Artan
Kitap Editörü: Oya Köymen • *Düzeltilme:* Nurten Tuç
Kapak ve İç Tasarım: Savaş Çekiç • *Sayfa Düzeni:* Gönül Göner
Yordam Kitap'ta Birinci Basım: Ekim 2008 • *İkinci Basım:* Nisan 2016
© Cambridge University Press, 1995; © Yordam Kitap, 2008

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 10829)
Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat:3 34110 Cağaloğlu - İstanbul
Tel: 0212 528 19 10 • Faks: 0212 528 19 09
W: www.yordamkitap.com • E: info@yordamkitap.com
www.facebook.com/YordamKitap • www.twitter.com/YordamKitap

Baskı: **Yazın Basın Yayın Matbaacılık Turizm Tic.Ltd.Şti.** (Sertifika No: 12028)
İ.O.S.B. Çevre Sanayi Sitesi 8. Blok No: 38-40-42-44
Başakşehir-İstanbul
Tel: 0212 565 01 22

siyaset

KAPİTALİZM
DEMOKRASİYE KARŞI

Tarihsel Maddeciliğin
Yeniden Yorumlanması

Peter, Joyce ve Robin'e

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜRLER	11
GİRİŞ	15
BİRİNCİ KISIM	
TARİHSEL MADDECİLİK VE KAPİTALİZMİN ÖZGÜLLÜĞÜ ...	33
1 KAPİTALİZMDE “İKTİSADİ” İLE “SİYASİ”NİN BİRBİRİNDEN AYRILMASI	35
2 ALTYAPI VE ÜSTYAPININ YENİDEN DEĞERLENDİRİLMESİ	65
3 BİR OLUŞUM VE İLİŞKİ OLARAK SINIF	95
4 TARİH Mİ, TEKNOLOJİK BELİRLENİMCİLİK Mİ?	131
5 TARİH Mİ, TELEOLOJİ Mİ? MARX’A KARŞI WEBER	176
İKİNCİ KISIM	
KAPİTALİZM DEMOKRASİYE KARŞI	211
6 EMEKÇİ VE DEMOKRASİ, ESKİ VE MODERN ZAMANLAR	213
7 DEMOS’A KARŞI “BİZ HALK OLARAK”: ANTİKTEN MODERNE YURTTAŞLIK ANLAYIŞI	238
8 SİVİL TOPLUM VE KİMLİK POLİTİKASI	275
9 KAPİTALİZM VE İNSANIN ÖZGÜRLEŞMESİ: İRK, CİNSİYET VE DEMOKRASİ	304
SONUÇ	325
DİZİN	337

TEŞEKKÜRLER

Bu kitap denemeler derlemesi değil; büyük ölçüde daha önce yayınlanmış makalelere dayanarak yapılmış bir derlemedir; ama umuyorum ki, “yalnızca” bir derlemeden daha fazladır. Çünkü bu yazıları yeniden gözden geçirip düzelttim, bazen birleştirdim, bazen de bazı parçaları aldım. Ama en başından beri yazdığım makalelerin, bir bütünün tutarlı parçaları olmasını gözettim. Bir denemeden öbürüne geçerken birleştirici temalar aslında açıkça görülür. Bununla birlikte Giriş’te ana konular ve tarihsel bağlamlarına ilişkin bazı düşüncelerimi ve bu kitabın amacı açısından denemelerle ilgili ne yaptığımı belirttim. Burada ise, makalelerimi ilk yayınlayan yayınevlerine ve bana herhangi bir biçimde ya da zamanda makalelerimle ilgili olarak yardımcı olanlara sadece teşekkür etmek istiyorum.

1. Bölüm, ilk kez *New Left Review* 127 (1981) dergisinde yayınlanan “Kapitalizmde İktisadi ve Siyasinin Ayrılması” yazımın gözden geçirilerek düzeltilmiş halidir; 2. Bölüm, Harvey J. Kaye ve Keith McLelland editörlünde çıkan *E.P. Thompson: Critical Perspectives* (Oxford: Polity Press, 1990) kitabında yayınlanan “Yarıklardan Aşağıya Düşmek: E.P. Thompson ve Altyapı-Üstyapı Tartışması” yazısına dayanmaktadır; 3. Bölüm *Studies in Political Economy* 9 (1982) dergisinde yayınlanan “Kuramın Politikası ve Sınıf Kavramı: E.P. Thompson ve Eleştirmenleri” yazıma yeni ekler yaptım; 4. Bölüm, *New Left Review* 147 (1984) dergisinde “Marksizm ve Tarihin Akışı” yazıma yaptığım yeni eklerden, başka çalışmalarımından alınan bölümlerin yeniden

birleştirilmesinden oluştu; *New Left Review* 177 (1989) “Akılcı Seçim Marksizmi: Atılan Taş Ürkütülen Kurbağaya Değer mi?” ve *New Left Review* (1990) “Her Şeyi Açıklamak ya da Hiçbir Şeyi Açıklamamak?” makalelerimden aldığım bölümleri kullandım; 5. Bölüm yeni bir denemedir, John Saville ve Marcel van der Linden’in editörlüğünde Marksist tarihçilik üstüne çıkacak bir kitap için hazırlanmıştı; ancak şu anda bile kitabın akıbetini bilmiyorum. 6. Bölüm henüz yayınlanmadı, ama bu deneme Eski Yunanlılar üstüne İtalyanca çıkacak olan ve editör Einaudi tarafından yayına hazırlanan çok ciltli bir eserde (*I Greci e Noi*) yer alacak. Bu makaleyi hiç değiştirmedim ve yayıncı normal sözleşme koşullarına aykırı olarak kendisi yayınlamadan önce çalışmamın bu kitapta basılmasına izin verdiği için gerçekten çok müteşekkirim; gene Giulio Einaudi’nin izniyle 7. Bölüm’de yeni eklerin yanı sıra başka makalelerimden kimi bölümleri birleştirdim; bunlar Haziran 1994’te *History Today*’de yayınlanan “İki Demokrasinin Öyküsü” ve J.Peter Euban, Josiah Ober ve John Wallach’in editörlüğünde çıkan *Educating Democracy*’de (Cornell University Press, 1994) yayınlanan “Demokrasi: Muğlak Soyağacı Görüşü” ile Nisan 1993’te Washington DC’de Eski ve Modern Çağlarda Demokrasi konulu konferansta sunduğum “Özgürlük ve Demokrasi: Eskiçağ ve Modern” adlı konuşmamdan aldığım bölümlerdir. Bu konferansı National Endowment for the Humanities düzenlemiştir; konferans tebliğleri Josiah Ober ve Charles Hedrick editörlüğünde yakında yayınlanacaktır. 8. Bölüm *Socialist Register* (1990) “Sivil Toplum’un Kullanımı ve Kötüye Kullanımı” başlıklı makalemin, umarım daha iyi bir biçimde, yeniden düzeltilmesiyle yeniden yazıldı. 9. Bölüm, bazı değişikliklerle Deutscher Memorial Lecture için yaptığım konuşmama dayanıyor, bu konuşmanın metni ilk kez “Kapitalizm ve İnsanın Özgürleşmesi” başlığıyla *New Left Review* 167 (1988) dergisinde yayınlandı.

Söylemeye gerek bile yok, tabii ki, bu denemelerin ortaya çıkışında çok sayıda kişiye borçluyum. Bazısı birkaç denemeyi, bazısı birini okuyup yorumda bulundu, ama kuşkusuz onların katkısı

sadece okudukları deneme sayısına bağlı değildi. Gerçekten Neal Wood'un yardımına ve desteğine çok şey borçluyum. Eski öğrencim, şimdi dostum ve meslektaşım George Comninel'e, arkadaşlığımız genç kızlık (ve uzun mesafeler) dönemimize uzanan Karen Orren'e, kardeşim Peter Meiksins ve babam Gregory'e yalnızca uzun yıllar boyunca birlikte yaptığımız tartışmalar, yorumlar ve destekleri için değil, kendilerinin heyecan verici çalışmaları nedeniyle de çok şey borçluyum ve minnetarım. Bu denemelere ilk başladığımda öğrencilerim Frances Abele, David McNally ve Colin Mooers eleştirel düşünceleriyle benim için ilham kaynağı oldular ve şimdi de dostlarım olarak hem yazılarıyla, hem de tartışmalarıyla bana yardımcı olmayı sürdürüyorlar. Eleştirel düşünceleriyle benden yardımlarını esirgemeyen dostlarım John Saville, Harvey Kaye, Norman Geras ve Patrick Camiller'e de teşekkür borçluyum. Perry Anderson ve Robert Brenner, bu kitapta yer alan denemelerimden üç ya da dördünü okudular; yıllar boyunca ilgili konularda düşünürken ve yazarken benim için paha biçilmez kaynaklar oldular. Bu kitap hazırlanırken Ralph Miliband'ın ölümü yalnızca onu tanıyanlar bakımından değil bütün sosyalist sol açısından büyük bir kayıp oldu; bu kitaptaki iki, üç denemeyle ilgili yorumda bulunmuştu, ama diğer pek çok kişi gibi ona olan borcum, herhangi belirli bir katkısının çok ötesindedir; onun sosyalizme açık ve sağlam bağlılığı büyük bir örnekti.

Gene makalelerimle ilgili yararlı yorumlarda bulunan Chris Bertram, Alan Carling, Paul Cartledge, Diane Elson, Peter Euben, Leo Panich, Bryan Palmer, Nicholas Rogers ve Cambridge Üniversitesi yayınlarının adı açıklanmayan hakemine teşekkür ediyorum. Ve son olarak da bu kitabın yayına hazırlanma sürecinde dostlukla ve çok yararlı yol göstericiliğini esirgemeyen, yayınevinden John Haslam ve özellikle son dakika değişikliklerime büyük bir sabır gösteren editör Anne Rix'e teşekkürlerimi sunuyorum.

GİRİŞ

Komünizmin çöküşünün Marksizm için ölümcül bir kriz anlamına geldiği varsayımında bir tuhaflık var. Başka şeylerin yanı sıra, insanın aklına şu da geliyor; kapitalizmin zaferinin kutlandığı bir dönemde, Marksizmin esas görevi olan kapitalizmin eleştirisini yapmak için, her zamankinden daha da fazla fırsat ve olanak bulunuyor.

Ancak, kapitalizmin eleştirisinin modası geçti. Sağda kapitalizmin zaferinin ilan edilmesininin soldaki yansıması, sosyalist hayallerde yaşanan keskin bir daralma. Sol entelektüeller, ya kapitalizmi olası tüm dünya seçeneklerinin en iyisi olarak kucaklıyor ya da kapitalizmin çatlaklarının içinde bir aralık bulmaktan daha öte pek bir şey ummuyor ve olabildiğince yerel ve bir alana özgü olan direnişlere gözlerini diyor. Tam da, kapitalist sistemin eleştirel olarak kavranmasına en acil şekilde gereksinim duyulduğu bu anda; entelektüel solun geniş kesimlerinde gerekli kavramsal araçların geliştirilmesi, zenginleştirilmesi ve işlenmesi yerine, bunların tamamen bir kenara bırakılmasının bütün işaretleri görülüyor. “Post-Marksizm”, postmodernizm kültü karşısında geri çekiliyor; rastlantıyı, parçalanmayı ve heterojenliği ilke edinmiş olan bu kült; her tür bütünsellik, sistem, yapı, süreç ve “evrensel söylem” kavramlarına düşman. Ama bu düşmanlığın bir toplumsal sistem olarak kapitalizm düşüncesinin kendisini de kapsamaması; bu entelektüel akımların, “piyasayı”yı doğanın evrensel ve önüne geçilemez bir yasası olarak ele almalarına engel oluşturmuyor. Ama bir yandan da, çelişkili bir biçimde, kapitalist sistemin birliğini inkâr ettikleri ve “bütүнleştirici” bilgilerin imkânsızlığında ısrarcı

oldukları için bu bütünselleyici güce yöneltilen eleştirel yaklaşıma kapılarını kapıyorlar. Burada, postmodern parçalanma ve rastlantısallık, nihai “evrensel söylem” olan “Tarihin sonu” ile garip bir ittifak kuruyor.

Böylece sol entelektüeller, kapitalizmle ilişki kurmak adına, mücadele etmek dışında yeni yollar tanımlamaya çalışıyorlar. Genellikle karşılaştığımız tipik durum, en iyi olasılıkla, kapitalizmin çatlaklarının aranması ve buralarda alternatif “söylemlere”, etkinliklere ve kimliklere yer açılması. Gelişmiş kapitalizmin *parçalanmış* karakteri üzerinde fazlasıyla durulmaktadır. Bu parçalanma ister postmodernizmin kültürüyle, isterse post-Fordizmin ekonomi politikleriyle tanımlansın; bu durumun, sol bir kültürün hareket alanlarını artıracacağı varsayılmaktadır. Ama bütün bunların temelinde, en azından mevcut tüm tarihsel bakış açıları temelinde, kapitalizmin artık kalıcı olduğuna dair bir kanı yatmaktadır. Solun kapitalizmle ilişkisinin, ona doğrudan meydan okumak ve onunla mücadele etmektense, onun içinde kendine bir alan açmak olarak yeniden ifade edilmesi, başka şeylerin yanı sıra, bir şeyi açıklamaya da yardımcı oluyor: Solda, ekonomi politik ve tarih gibi geleneksel söylemlerden, şu anda daha revaçta olan söylem ve metin incelemelerine, “kimlik” kültürü denilebilecek şeylerin araştırılmasına doğru önemli bir kayışı. Marksist ekonomi politik ve tarihin amacı, kapitalizmin antitezi olan sosyalizm açısından kapitalizme topyekûn meydan okumaktır. Oysa postmodernlerin öngördüğü “kültürel araştırmalar” ve diğer post-solcularca özellikle de üniversitelerde yeğlenen çalışmalar; siyaseti, kapitalizmin içinde ve onun çeşitli parçaları arasındaki bir alana indiriyor; bu alanda, söylemler ve kimlikler, maddi/nesnel sınırlamalar olmaksızın parçalanıyor ve çoğaltılıyor.

“Birbirinden kopuk özneler”den oluşan parçalanmış, bilgileri bütünselleştirmenin imkânsız olduğu ve tercih edilmediği bir dünyada; liberal çoğulculuğun entelektüelleştirilmiş bir şekilde köktencilleştirilmesi dışında başka ne tür bir siyaset olabilir ki? Dünyada görülen en bütünselleştirici sistem olan kapitalizm ile kuramsal olarak yüzleşmekten kaçınmak için, bilgiyi bütünselleştirmeyi reddetmekten daha iyi bir yol olabilir mi? Kapitalizmin global ve